

ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ СУСПІЛЬНІЙ ДУМЦІ НОВІТНЬОЇ ГЕОІДЕОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ

Стаття присвячена дослідженню геополітичних пріоритетів сучасної української держави. Розглянуто основні геополітичні концепції, проаналізовано еволюцію геополітичних пріоритетів України з часу проголошення незалежності та можливі моделі самоорганізації геополітичного вибору України в ХХІ сторіччі.

Ключові слова: Україна, Росія, країна-лімітроф, геополітика, геостратегія, геополітичні пріоритети.

Актуальність дослідження. Впродовж тривалого часу Україна як незалежна держава була відсутня на політичній карті світу. Відповідно, її ігнорували в класичних наукових доробках світових геополітиків. Якщо ж Україна й привертала увагу осіб, причетних до геополітики, геостратегії й прийняття зовнішньополітичних рішень, то в більшості випадків її розглядали в контексті зовнішньої політики царської, дореволюційної Росії та її правонаступника - Радянського Союзу. Проте геополітичне становище України є наразі вкрай складним і суперечливим, що позначається не лише на її зовнішній політиці та виборі геостратегії, але й на перспективах збереження її територіальної цілісності. Це засвідчує, зокрема, електоральна карта останніх виборів президента та парламента в Україні, які виразно засвідчили геополітичні конфронтації за векторами "Південь-Схід" і "Захід-Центр". Подібна картина характерна не лише для України, але й для багатьох інших країн світу, які зазнають випробувань глобалізацією та демократизацією.

Розташування України на “цивілізаційному розламі” (С. Хантінгтон) між Росією та країнами Європейського Союзу, безперечно, накладає відбиток на перспективи розвитку її стратегічного партнерства із США.

У контексті внутрішньої політики подібне становище політики пояснюють терміном “багатовекторність”, що частіше сприймається невизначеність і неефективність вибору орієнтирів процесів політичного, інформаційного, культурного й економічного розвитку держави.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розкрити сутність та особливості геополітичного позиціонування України в регіоні та у відносинах з Російською Федерацією.

Об’єктом дослідження є геополітика та геополітичні пріоритети України.

Предметом дослідження є концептуальні засади формування геополітичних пріоритетів та їх вплив на вибір стратегії розвитку України у ХХІ сторіччі.

Стан наукової розробки. Автором взято до уваги класичні розробки зарубіжних дослідників - Ф. Ратцеля, Х. Макіндера, Н. Спайкмена, К. Хаусхоферата та інших, пов’язані з розвитком геополітичної теорії, а також праці дослідників, що представляють ХХ століття - З. Бжезинського, С. Хантінгтона, А. Коула, інших. Серед російських дослідників варто виділити праці О. Дугіна, К. Гаджієва, А. Тузікова, В. Дергачова, які віддзеркалюють й узагальнюють сучасну думку громадської більшості.

Вітчизняна наукова думка розглядає різні виміри та аспекти питання знаходження України в сучасному геополітичному просторі. Можна виділити геополітичні концепції значних українських теоретиків: М. Драгоманова, Д. Донцова, М. Сціборського, В. Липинського, С. Рудницького, Ю. Липи. Спираючись на праці українських науковців, можна виокремити такі напрями орієнтаційного аспекту української самоідентифікації: самостійницький, прозахідний, проросійський, чорноморський, поєднання в єдиній зовнішньополітичній стратегії кількох напрямів геополітичного розвитку („багатовекторність”).

Виклад основного матеріалу. Термін «геополітика» в науковий обіг увів шведський науковець Р. Челлен на рубежі ХІХ-ХХ століть. В основу концепції геополітики він заклав поєднання п'яти елементів політики: демографполітики, кратполітики, економполітики, соціополітики та геополітики. Р. Челлен геополітику вважав наукою про державу як географічно-соціальний організм, в основі якої лежить феномен простору. Геополітика зводилася на перших порах до встановлення контролю над відповідними територіями.

Політичну географію в сучасному розумінні започаткував німецький географ Ф. Ратцель, який у 1897 р. опублікував монографію «Політична географія». У цій книзі обгрунтовано тезу про те, що держава є організмом, який діє відповідно до біологічних законів. Основні характеристики держави він пов'язував із відповідною територією та її особливостями. Основою успіху держави є територіальна експансія і розширення життєвого простору. Головний висновок полягав у тому, що розвиток величі Німеччини стримують несправедливі кордони[18].

Найбільш теоретично розробленою є концепція американсько-польського аналітика З. Бжезинського. Крах радянської комуністичної імперії різко порушив цивілізаційне стримування на основі ядерного балансу. У своїй праці «Велика шахівниця» американський аналітик вводить поняття «геостратегічні гравці», під яким розуміє держави, що мають волю і спроможність застосувати за кордоном силу для геополітичних впливів на свою користь. З. Бжезинський вводить також поняття «геополітичні осі», які визначаються вигідним географічним розташуванням. Політолог виділяє на політичній карті Євразії п'ять геостратегічних гравців і п'ять геополітичних осей. Основними гравцями є Німеччина, Франція, Росія, Китай та Індія. Україна, Азербайджан, Туреччина, Іран та Південна Корея виступають геополітичними осями, Туреччина та Іран

є геостратегічно активними. Україна на євразійській шахівниці стала геополітичною віссю, тому що сам факт незалежності допомагає трансформувати Росію, яка без України не може бути імперією. Лише від України залежить імперський статус Росії. Україна, на думку З. Бжезинського, має шанс стати членом НАТО і Євросоюзу тільки за умови здійснення внутрішніх реформ і набуття статусу держави Центральної Європи [2].

Україну після розпаду СРСР було визнано світовим співтовариством новою державою, утворення якої було пов'язане з визнанням у суспільстві критерію рівності громадянських прав усіх мешканців її території. Обставини утворення нової держави виявилися надзвичайно складними, внаслідок відсутності значного запасу цінних металів та іноземної валюти, покладів нафти й газу, вичерпності власних корисних копалин.

Після розпаду СРСР на новому пострадянському геополітичному просторі у відносинах між Україною і Росією була напружена ситуація, яка в сучасній політологічній літературі отримала назву "остаточна ідеологізація". Суть цього явища полягала в тому, що серед населення України домінували настрої національного романтизму, а в Росії домінуючими залишались уявлення про Україну як про "залежну територію". Внаслідок цього встановлення справді рівноправних відносин між країнами ускладнювали дві обставини: а) сприйняття Росії частиною населення й еліти України як потенційно загрозливої для української державності політико-державної системи; б) невизнання України частиною населення й еліти Росії як суб'єкта державності, суспільна структура якого формується і розвивається на основі власних психологічних та ідеологічних засад [16].

Курс на рівноправне співробітництво з РФ був сприятливою передумовою для утвердження України як європейської держави, що виявляла позицію щодо побудови нових систем політичної, гуманітарної та інформаційної безпеки на взаємовигідній партнерській

основі. Зокрема відмова від утримання ядерної зброї і приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї стали оптимальними передумовами для багатовекторного співробітництва України з європейськими інтеграційними структурами, Російською Федерацією, Сполученими Штатами Америки, військово-політичним блоком НАТО.

Українські вчені, які займаються дослідженням аспектів модернізації, зокрема геополітичних, у структурі політичної науки стосовно України та інших пострадянських держав виділяють їхні сутнісні характеристики у змісті понять “модернізація в державі” і “модернізуюча країна” [10].

Після проголошення незалежності України у 1991р. модернізація суспільного життя мала катастрофічний характер, тобто відбувалася після катастрофи політичної і соціальної системи СРСР. Суттєвою проблемою у процесі модернізації була відсутність у суспільстві, що перебувало в стані трансформації, політичної та інтелектуальної еліти, яка могла б узяти на себе відповідальність за здійснення системних реформ та була би здатною на безкомпромісний патріотизм і відданість інтересам держави.

Україна після проголошення незалежності стала активним суб'єктом міжнародної політики. Основні засади зовнішньої політики України сформульовано в таких документах, як Декларація про державний суверенітет і «Основні напрями зовнішньої політики України», Конституція України, Концепція національної безпеки. В цих документах підкреслюється, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів та безпеки шляхом підтримання мирного і взаємного співробітництва з різними державами за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права.

З поступовим зникненням осі геополітичної конфронтації по лінії «Захід-Схід» на поверхню

міжнародного життя впливають більш глибокі форми глобальних взаємодій. Іноді говорять про нові форми протистоянь по лінії «багаті (розвинені) країни» - «бідні країни», «Південь - Північ» тощо. Пошуки глибших засад світового порядку приводять багатьох дослідників до уявлень про міжцивілізаційні схеми взаємодій великих угруповань держав, і під цим кутом зору вони намагаються визначити нові можливі лінії конфронтації. З легкої руки С. Хантінгтона особливо часто говорять про протистояння Заходу («Півночі») та Ісламського світу («Півдня»). Нині з-поміж країн «Півдня» маємо низку досить розвинених держав, а на «Півночі», зокрема в пострадянському просторі, - низку країн, які важко зарахувати до числа «багатих».

Отже, новий світовий порядок має будуватися з урахуванням як чинників соціально-технологічного розвитку, так і чинників культурно-цивілізаційного гатунку. Можна окреслити кілька часом альтернативних, а часом збіжних і таких, що взаємодіють, напрямів формування суспільств майбутнього:

- вестернізація - радикальна модернізація суспільно-економічного життя за західними взірцями, швидкий перехід до ринкової економіки й демократичного устрою, збагачення панівної еліти;

- радикальний консерватизм (фундаменталістська модель) - полягає у відновленні традиційних схем мислення й поведінки та спирається на відторгнення швидких і незрозумілих широким верствам реформ, усього процесу модернізації в його західному модусі, на відповідну риторику відродження традицій, національної культури, багатівікового досвіду життя;

- поступова трансформація існуючої системи в напрямку синтезу традиційної схеми національно-культурного та суспільно-політичного життя й елементів західної економічної системи; панівні еліти також трансформуються в напрямі до модерних систем цінностей.

Існуючі стратегічні перспективи розвитку східних суспільств утворюють поле вибору, що має бути зроблений у часовій перспективі.

З розпадом біполярної моделі міжнародних відносин відбуваються значні зміни в геополітичній ситуації в країнах Азії. Деякою мірою ці зміни подібні до процесів у європейському регіоні. Створюється нова карта геополітичних реалій. У складній мережі взаємодій і переплетенні глобальних інтересів й інтенцій значну роль відіграють місцеві гравці, які ведуть між собою внутрішньорегіональну боротьбу за лідерство, і які також прагнуть вийти на світову арену, посісти одне з центральних місць в азійській геополітиці взагалі (Індія, Іран, Туреччина, Саудівська Аравія, Ізраїль, Пакистан тощо).

Промислово розвинені країни Західної Європи та Японія значною мірою залежать від постачання нафти з Близького Сходу. Витискування транснаціональних корпорацій з близькосхідних родовищ і значне підвищення цін на нафту країн - членів ОПЕК у 70-ті роки казково збагатило деякі країни регіону. Контроль над енергетичними ресурсами та шляхами їх постачання надає державам регіону істотні геополітичні переваги. Завдяки значній концентрації фінансових ресурсів у руках переважно авторитарних режимів вони в змозі підтримувати свою внутрішню стабільність. На сучасному етапі боротьби за світовий паливно-енергетичний порядок США прагнуть витіснити таких експортерів нафти, як Іран, Ірак, Лівія та РФ на користь свого традиційного союзника - Саудівської Аравії та монархій Перської затоки. Західноєвропейські країни проробляють питання розбудови альтернативних мереж постачання енергоносіїв, зокрема з каспійських джерел.

Втративши контроль над процесом видобування нафти, транснаціональні нафтові корпорації останнім часом переорієнтовують свою бізнесову стратегію на се-

редню ланку виробничого циклу - переробку (переважно на місці) та транспортування готових нафтопродуктів на ринки споживання (переважно в країни Західної Європи). Внаслідок цього загострюється боротьба за транспортні маршрути, які, зокрема, йдуть і через Україну. Щоправда, зараз надійнішими вважаються морські шляхи з огляду на нестабільність ситуації в деяких країнах-посередниках.

Боротьба за економічний і політичний контроль над процесами в регіоні між глобальними силами може породити новий виток конфронтацій та істотно вплинути на стабільність і безпеку в Європі та у світі. Окрім традиційних сил, що прагнуть до консолідації і формування ісламської моделі порядку, за встановлення контролю над основними транспортними коридорами в регіоні ведуть гостру політичну й економічну боротьбу три групи гравців - США, РФ та європейські країни. Кожна з них прагне до встановлення власної моделі міжнародного порядку з метою забезпечення своїх інтересів та має шанси здобути перевагу і забезпечити своє домінування в регіоні, спираючись на підтримку відповідних внутрішніх політичних сил та зовнішніх потуг. Їх аналіз дає можливість визначити перспективи майбутнього розвитку регіону і зорієнтувати, таким чином, власне українську політику.

Останнім часом можна спостерігати активізацію зовнішньої політики Російської Федерації щодо країн Центральноазійського регіону. На час розпаду СРСР значна частина правлячих кіл нових держав за інерцією політичного мислення не могли уявити собі іншого шляху до майбутнього, ніж у складі відродженого в новій формі СРСР, спільного руху в парадигмі СНД тощо. Але виникала й певна пересторога перед трансформаціями, на які була націлена Москва.

Україна ідентифікує себе як європейську державу і, отже, бере на себе відповідальність бути провідником європейських цінностей на Сході. Виникає нове коло

інтересів, якими не переймалася колишня радянська імперія. Особливо це стосується нових незалежних держав Центральної Азії, які тяжіють до європейських соціально-політичних та економічних моделей і не зобов'язують себе йти виключно «турецьким шляхом» або прилучатись до ісламського фундаменталізму. Вони ймовірніше вступатимуть у діалог з рівноправною Україною, ніж прагнутимуть нав'язати собі якого-небудь «старшого брата».

Україна зможе швидше вийти з тіні північно-східного сусіда шляхом активної власної політики щодо країн Сходу. Вона зацікавлена у створенні тут нових структур безпеки, у стабільності й розвитку нових держав регіону, оскільки завдяки цьому відносини з ними набувають послідовного та довгострокового характеру, зменшуються міграційні потоки в напрямі до Європи, дієвішими стають заходи з боротьби із наркобізнесом та організованою злочинністю.

Розширення економічного, політичного, воєнного та культурного співробітництва з новими незалежними державами (Грузія, Азербайджан, Туркменістан, Узбекистан та інші) створить у перспективі нову ситуацію в сфері безпеки України і забезпечить встановлення сприятливого балансу сил в регіоні[19].

Україна як суб'єкт міжнародних відносин зарекомендувала себе як миролюбна, без'ядерна, позаблокова держава з чіткими зовнішньополітичними орієнтирами на зміцнення міжнародної безпеки, інтеграцію до міжнародних організаційних структур.

Підкреслюючи вагомі досягнення міжнародної політики України, слід зазначити, що вона не повністю використовує вигідні геополітичні умови для ефективної реалізації своїх національних інтересів. Це стосується передусім відсутності чітких геостратегічних орієнтирів серед політичного істеблішменту України.

Стосовно цієї проблеми можна виділити кілька геополітичних стратегій: євразійську, євроатлантичну,

самобутнього розвитку, багатовекторності, нейтрального статусу.

Однією із суттєвих особливостей становлення української держави наприкінці минулого століття було геоцентричне положення України на території між Російською Федерацією і Європейським Союзом. Таке положення означається специфічним геополітичним поняттям "лімітроф", сутність якого характеризують дві головні ознаки: прикордонна територія між цивілізаційними просторами; держава, яка знаходиться на території між іншими державами чи міждержавними об'єднаннями.

Доктор філософських наук М. Михальченко виділяє три сутнісні характеристики лімітрофного становища України: геополітична – просторове розташування території України між Російською Федерацією і державами НАТО; економічна – розташування України між Російською Федерацією, яка має відсталу й корумповано-олігархічну економіку, і державами Європейського Союзу із соціальною і ринковою економікою; духовно-моральна – розташування України між російсько-деспотичним і європейсько-правовим цивілізаційним просторами. Всі ці три характеристики визначають, на думку М. Михальченка, саме прикордонний і перехідний характер українського суспільства та його держави. Погоджуючись із цією позицією, потрібно зазначити, що суттєвою особливістю цього специфічного положення була можливість залучення української держави до співпраці з міждержавними євроінтеграційними структурами для вирішення проблем, які виникають у регіональному європейському просторі [11].

Однією з головних передумов подолання лімітрофності України є активізація політологічних досліджень усіх її соціально-політичних і культурно-психологічних компонентів. Особливо важливим є дослідження у такій широкій і багатофакторній сфері, як геополітика.

У сучасній вітчизняній політологічній науці виокремився специфічний напрям вивчення проблематики формування геополітичної самоідентичності української політичної нації і державних орієнтацій України як суб'єкта європейських і міжнародних відносин, члена-засновника ООН, члена Ради Європи, ОБСЄ, СНД, а також держави, яка має угоди про співпрацю з Європейським Союзом, НАТО і є членом Світової Організації Торгівлі.

Наслідки розпаду Радянського Союзу розглядаються в сучасній суспільно-політичній літературі у різноманітних інтерпретаціях, які стосуються як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів, що впливають на формування української нації як громадянської політичної спільноти із загальними засадами державотворчого, економічного та духовного самовизначення.

Дослідження процесу зміни ознак лімітрофності України, пов'язаних з її геоцентричним положенням, є однією із основних специфічних особливостей становлення геополітичного напрямку сучасної української політичної науки [10].

З метою характеристики показників лімітрофності України потрібно зазначити, що в 90-х рр. ХХ століття її суспільство перебувало в стані політичного самовизначення, зокрема щодо цивілізаційного вибору у сучасному глобальному світі, а саме - інтеграції проголошеної держави у блок СНД, в європейське співтовариство або утвердження позаблокової держави на основі самобутньої національної політичної свідомості.

Незважаючи на зосередженість владних структур на зовнішніх аспектах політики держави, в Україні у 1991–1996 рр. був відсутній масштабний соціальний проект перетворення країни на активного суб'єкта багаторівневої світової міждержавної системи.

Після президентських виборів 2004 року в Україні внаслідок активізації політичного життя виникли сприятливі обставини для динамічної економічної модернізації,

реформи політичної системи суспільства, прийняття нових законів, які б закріплювали рівноправність різних форм власності, гарантували б реалізацію положень Конституції України щодо дотримання прав і свобод громадянина. Ознакою пошуку в українському суспільстві власної географічно-політичної самоідентичності є нівелювання у свідомості громадян уявлення щодо геополітичного образу України як держави, що перебуває під політичним та інформаційним впливом Російської Федерації, а також формування уявлень про те, що Україна має власний, специфічний геополітичний простір.

Надзвичайно важливо для України, як для держави-лімітрофа, здійснювати системну географічно-економічну політику у контексті реалізації моделі “синтезної самоорганізації”, тобто відтворення в суспільстві національних традицій і запозичення й збереження іноземних соціальних та культурних цінностей.

“Синтезна самоорганізація” виявилась оптимальним варіантом формування новітньої національної ідеї як реального соціального проекту, у якому могли втілюватися різноманітні здобутки українського соціуму.

Системним критерієм ефективності моделі “синтезної самоорганізації” є також формування якісно іншої структури міждержавних відносин із РФ і утвердження України як суб’єкта світової геополітичної системи в якості рівноправного партнера блоку НАТО і політико-правових інституцій Європейського Союзу.

Вітчизняні вчені розглядають таку модель динамічної модернізації України як системний і комплексний засіб її поступальної інтеграції в міжнародні економічні та політичні інститути. Роль геополітичних факторів оцінюється ними з позицій входження держави у певний політичний блок, сприяння інших держав чи міжнародних структур її модернізації, зокрема в наданні промислових та інформаційних технологій [13].

Державно-національна самореалізація українського народу була б неможливою без урахування географічно-

політичних пріоритетів у міжнародних відносинах. Важливе значення для становлення України як суб'єкта міжнародних відносин, а саме на європейському просторі, відіграють її відносини з Російською Федерацією. Процеси суспільної трансформації в Україні значною мірою були пов'язані з процесами поглибленої співпраці із РФ. Тому для керівництва держави актуальною проблемою було визначення зовнішньополітичних пріоритетів у зв'язку з певною моделлю внутрішніх перетворень, яка могла б бути основою для активізації інтеграції України до європейської та світової системи взаємозв'язків.

Становлення незалежної Української держави привело до зміни геополітичної ситуації в Європі, внаслідок чого Росія як правонаступник СРСР має обмежені можливості правового і військово-політичного домінування на просторі Східної Європи. Геополітичні доктрини панславізму та євразійства стали теоретичною базою для обґрунтування економічного та політичного впливу Росії на цьому стратегічному просторі.

Розвиток українсько-російських відносин відбувається відповідно до трансформації сучасної геополітичної думки Росії, зокрема поглядів її представників щодо геополітичної ролі України на пострадянському просторі. Україна сприймається ними як географічне поняття, що позначає країну на просторі між Росією і країнами Центрально-Східної Європи, для населення якої характерна соціокультурна і конфесійна багатополлярність.

У 1990-х рр. більшість російських політиків і науковців, які працювали в сфері геополітики, дотримуючись стратегії "єдності слов'янських народів", вважали, що на рівні побутової свідомості населення Росії, України й Білорусі існують уявлення про давню і багатовікову близькість слов'янських народів від часів держави київських князів. Це твердження базується на специфічній світоглядній основі "месіанських уявлень" в російському суспільстві про те, що Росія не колонізувала інші країни, а була центром православної християнської

цивілізації, передаючи цінності якої вона створювала для народів цих країн промислові і політичні центри.

У перші роки XXI століття в російському політичному і науковому середовищі посилюються орієнтації на відродження Росії як світової наддержави, у контексті яких Україна розглядається здебільшого як партнер у сфері економіки, насамперед щодо транзиту природного газу до європейських держав і виробництва нафтопродуктів. Реалізація новітньої геополітичної доктрини здійснюється владними структурами Російської Федерації з урахуванням нових реалій у міждержавному економічному, культурному та науково-технічному співробітництві.

У науковому і політичному середовищах Росії починає поступово утверджуватись думка про те, що консолідація українського суспільства є неможливою ні на основі західноєвропейської, ні проросійської культурно-історичної традиції. Більш об'єктивними в суспільній думці Росії є висновки щодо перспектив консолідації українського суспільства, наприклад, твердження про відсутність в Україні політичної партії чи громадсько-політичного руху із консолідуючою комплексною програмою, деінтелектуалізацію і моральну деградацію суспільства [6].

Нинішній стан відносин між Україною та РФ визначається особливостями трансформації суспільної свідомості громадян України, зокрема щодо усвідомлення проблеми пошуку географічно-ідеологічної парадигми України у виборі між європейською і євразійською системами цінностей.

Актуальною в суспільстві нині є проблема формування ідеології новітньої географічної стратегії дій владних структур – як на локальному просторі держави, так і в європейській та світовій політиці.

Висновки. Внутрішня ситуація в українській державі, незважаючи на чинні політичні, ідеологічні та економічні розбіжності між різними групами населення,

відзначається складними процесами та особливостями формування в суспільній свідомості новітньої геоідеологічної парадигми. Суть цієї парадигми, згідно з дослідженнями представників вітчизняної наукової думки, полягає у формуванні загального розуміння громадянами сутності України як цілісного просторового явища, як самодостатнього суб'єкта внутрішньої та зовнішньої політики, функціонування якого має базуватися на побудованій на базі національних традицій та інтересів ідеології всеукраїнської єдності і європейського вибору у міжнародних відносинах.

У третьому тисячолітті основним напрямом цивілізаційної й національно-державницької української самоідентифікації є нейтральний та позаблоковий статус держави стосовно членства у політичних та військових блоках [8].

Список використаних джерел

1. Дергачев В. А. Геополитический словарь-справочник. –К., 2009. – С. 469.
2. Бжезинський З. Велика шахівниця: Пер. з англ. – Львів – Івано-Франківськ, 2000. – 367 с.
3. Гаджиев К.С. Введение в геополитику.- М., 1998.
4. Гречанинов В. Після розпаду біполярної системи // Політика і час- 2002.- №1.
5. Грищенко Т. Геоstrатегія постбіполярності (сучасні американські концепції та Україна) // Політ. думка.- 1991.- № 1.
6. Дергачов О. Геополітичні детермінанти національної безпеки України// Міжнародна наук.-практ. конф. «Геополітичне майбутнє України». Дипломатична академія України при МЗС України. Інститут міжнародних відносин Нац. університету ім.Т.Шевченка (19–20 березня 1998 р., м. Київ).–С.31–32.
7. Мадіссон В.В., Шахов В.А. Сучасна українська геополітика: навч. посібник.- К.: Либідь, 2003.- 176 с.

8. Мельничук І. Основні геополітичні пріоритети Російської Федерації та позиція російської еліти стосовно України // Регіональні та національні еліти: хто формує політику?- Чернівці: Букрек, 2002.-С 123-131.

9. Михальченко М. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. – К., 2004. – 215 с.

10. Михальченко Н.И. Лимитроф Европы: случайность или судьба Украины// Украина в современном политическом пространстве. Приложение №5(10) к журналу «Персонал». – 2000. –№ 2(56). – С. 6-11.

11. Михальченко Н.И. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы? –К.: Институт социологии НАНУ, 2001. – С. 393.

12. Пирожков С. Україна у геополітичному вимірі: деякі пріоритети // Украина в современном геополитическом пространстве. Приложение № 5 (10) к журналу “Персонал”.- 2000- № 2 (56).

13. Пирожков С. Українські пріоритети в геополітиці // Віче.- 2000.- №5, 11.

14. Рудич Ф. Украина и Россия: основные тенденции в становлении политических структур//Украина и Россия в новом геополитическом пространстве: Материалы круглого стола. – К., 1995. – С. 93.

15. Рудич Ф. Україна у геополітичному контексті // Віче.- 1998. — №11.

16. Федоренко О. Проблема україно-російського геополітичного дискурсу наприкінці ХХ–на початку ХХІ століть. Режим доступу: <http://moloda-naciya.smoloskur.org.ua/?p=80>

17. Фомін С Глобалізація та її наслідки для України // Політика і час-2001.-№7.

18. Ярош Б.О., Ярош О.Б. Загальна теорія політики: Навч. посіб. для студ. спец. “Політологія” вищ. навч. закладів. - Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.- 240 с.

D. Bilak. Formation of newest geoideological paradigm in Ukrainian public opinion.

Article describes geopolitical priorities of the modern Ukrainian state; basic geopolitical concepts and analyzes the evolution of the geopolitical priorities of Ukraine since independence and possible models of geopolitical choice of Ukraine in the XXI century.

Keywords: *Ukraine, Russia, limitrof country, geopolitics, geostrategy, geopolitical priorities.*

Д.Билак. Формирование в украинском общественном мнении новейшей геоидеологической парадигмы.

Статья посвящена исследованию геополитических приоритетов современного украинского государства. Рассмотрены основные геополитические концепции; проанализирована эволюция геополитических приоритетов Украины со времени независимости и возможные модели самоорганизации геополитического выбора Украины в XXI столетии.

Ключевые слова: *Украина, Россия, страна-лимитроф, геополитика, геостратегия, геополитические приоритеты.*